

Alice Miller (* 12 januari 1923 - † 14 april 2010)

Op 14 april jl. overleed psycholoog Alice Miller op 87-jarige leeftijd in haar huis in Zuid-Frankrijk .

Alice Miller baarde in 1979 opzien met haar boek “Het drama van het begaafde kind”. Het boek, dat haar wereldfaam bezorgde, veroorzaakte een schokgolf en scepsis onder collega-psychoanalytici en, vooral, vertegenwoordigers van de gevestigde orde in de geestelijke gezondheidszorg. Het boek bevat een zin die de kern van haar gehele oeuvre samenvat: “De ervaring leert ons dat wij in de strijd tegen psychische ziekten op den duur maar één echt middel tot onze beschikking hebben: het – emotionele – vinden en accepteren van de waarheid van onze individuele en unieke geschiedenis van onze kindertijd.” Deze opvatting staat in schril contrast met de manier waarop de geestelijke gezondheidszorg nu wereldwijd probeert psychische ziekten tegen te gaan: door het langdurig voorschrijven van chemische middelen, elektroshocktherapie en wat dies meer zij.

Miller was van mening dat neurosen, psychosen, depressies, verslavingen en delinquent gedrag het gevolg waren van de opvoeding: het worden onderworpen als kind aan de ouderlijke machtsuitoefening, en de volledige verdringing daarvan als volwassene. Volgens Miller heeft de meerderheid van psychiaters, klinisch psychologen en psychoanalytici deze ‘zwarte pedagogie’ ook geïnternaliseerd in hun jeugd, waardoor zij geneigd zijn jeugdtrauma’s te negeren of hun patiënten te adviseren hun ouders te vergeven. Miller geloofde echter dat vergeving de haat niet oplost, maar deze juist op een gevaarlijke manier toedekt. Naar haar mening kan het leiden tot verslaving, ziekte of herhalingsdrang op onschuldige zondebokken, zoals zij heeft beschreven aan de hand van de levens van de aan heroïne verslaafde Christiane F., de meervoudig kindermoordenaar Jürgen Bartsch en de politicus Adolf Hitler. De verdringing van jeugdtrauma’s verklaart Miller door de angst voor erge pijn, wanneer wij de waarheid over onze jeugd in zijn volle omvang tot ons laten doordringen. Miller distantieerde zich van de psychoanalyse en van de drifttheorie van Sigmund Freud, omdat die kinderlijke trauma’s toeschreef aan de fantasie, in plaats van aan feitelijke gebeurtenissen. In 1988 zegde zij haar lidmaatschap op van de International Psychoanalytical Association.

Alice Miller was altijd erg spaarzaam met mededelingen over haar privéleven. Zij werd in 1923 geboren in Lemberg in het oosten van Polen, als Alicja Rostowska, in een gezin van de Joodse middenklasse. Zij trouwde na de oorlog met een studiegenoot, de latere socioloog Andreas Miller, met wie zij uit Polen naar Zwitserland emigreerde. Aan de Universiteit van Bazel promoveerde zij in 1953 in de psychologie, filosofie en sociologie. Van 1960 tot 1980 werkte zij als psychoanalytica in Zürich. Vanaf 1972 begon Alice Miller te schilderen, wat voor haar een manier was om haar trauma’s te uiten en te verwerken. Zij kreeg twee kinderen, Martin en Julika. In de jaren ’90 scheidde zij.

Pas na haar overlijden is bekend geworden dat Alice Miller als enige van haar familie de Holocaust overleefde door onder te duiken. Zij is getuige geweest van vreselijke wreedheden in het getto van Warschau. Dat juist zij zich empatisch heeft kunnen opstellen tegenover het kind Adolf Hitler, en overtuigend aantoonde dat ernstige krenkingen in de kindertijd monsters kunnen voortbrengen, vind ik een teken van haar grootsheid, als intellectueel, maar ook als mens. Zij is ooit ‘de belangrijkste denker in de psychiatrie’ genoemd. Ik deel deze mening, omdat Miller ons een alternatief aanreikt voor een volstrekt failliet systeem van geestelijke gezondheidszorg. Haar nalatenschap, vastgelegd in 13 boeken en haar website, zal nog lang naklinken, is mijn overtuiging.